

מחיר הגרעין: מחסור חמור בתרופות מביא את האיראנים לסף ייאוש

written by אלי קלוטשטיין | 05.02.2025

נשיא רוסיה ולדימיר פוטין טען לפני קצת פחות מעשור כי מנהיג צפון-קוריאה, קים ג'ונג און, יעדיף לראות את תושבי המדינה "אוכלים עשב" לפני שיוותר על כלי הנשק הגרעיניים של המדינה המבודדת. האמירה הזו התקבעה בתודעה כגוזמה שמדגימה את היוקרה שמייחסים מנהיגים סוררים לעוצמה שמקנות להם הפצצות הגרעיניות, לצד המחיר שרודנים יהיו מוכנים לדרוש מבני עמם לשלם בתמורה לכך.

אלא שנראה כי בפועל לא הייתה זו הפרזה: נתונים לשנת 2018 מצפון-קוריאה דיברו על 60 אחוזים מהאוכלוסייה שנמצאת מתחת לקו העוני, ועד היום זו נחשבת לאחת המדינות העניות בעולם. העובדה שהמנהיגים בפיונגיאנג הביאו את האוכלוסייה שלהם לנקודה כזאת, אין משמעותה שגם אחרים שהולכים בדרך הגרעין הצבאי צפויים לגורל דומה. ובכל זאת, נראה שאיראן היא דוגמה נוספת למדינה שפוסעת בדיוק בנתיב הזה, וסוחפת איתה בדרכה שכבות רבות מאוכלוסייתה לקיום קשה, עני וחסר אמצעים.

נדמה שלאיראנים לא חסרות בעיות חברתיות וכלכליות: הם סובלים מבריחת מוחות, הזדקנות מואצת ופריון נמוך, קיטוב חברתי ועוד. לצד זאת מתמודדים התושבים עם קשיים באספקת חשמל ושירותים נוספים, עלייה באבטלה, צניחה בערך המטבע המקומי ופגיעה קשה באיכות החיים בגלל זיהום אוויר קיצוני.

וכאילו כדי להוסיף על כל הצרות, באחרונה הולך ומחריף משבר שנוגע לאחד הממדים הבסיסיים ביותר של חיי התושבים במדינה: שירותי הבריאות. נתונים שפורסמו לאחרונה מראים כי קשיי החיים ברפובליקה האיראנית גורמים לעלויות הולכות וגוברות של מחירי התרופות. המצב הזה מאלץ אחוזים ניכרים מהתושבים [?] 30 אחוזים לפחות, לפי הנתונים העדכניים [?] לוותר בבתי המרקחת על רכישת תרופות שהרופאים רשמו להם מרשם עבורן. במקביל מתגברת תופעה חמורה של תרופות מזויפות, לצד שוק שחור נרחב. אלא שלפי הטענה, גם בשוק השחור החלו לאזול חלק גדול מהתרופות.

באחרונה דווח על מקרה באחד מבתי החולים במדינה שמדגים את עומק הבעיה: לפי הדיווח, ארבעה אנשי צוות רפואי בעיר נעצרו בחשד שהזריקו לחולים שעברו טיפולי כימותרפיה מים מזוקקים [?] במקום התרופה הדרושה להם. ככל הנראה עובדים בבתי החולים את התרופות האמיתיות למרבה במחיר בשוק השחור, אף שחלקן נתרמו לטובת חולים עניים מחולים שעברו טיפולים אך מתו. לדברי עיתון המזוהה עם הממשל, המקרה התגלה באמצע דצמבר שעבר רק כשהתברר שמספר מקרי המוות במחלקת הכימותרפיה בבית החולים עלה באופן משמעותי,

ולפיכך נפתחה חקירה בעניין. מקרה דומה נוסף דווח גם בבירה טהרן.

במדינה מוכת משבר כלכלי, הנמצאת בבידוד בינלאומי ותחת עיצומים, לכאורה הגיוני לחשוב שגם מגזר הבריאות יסבול מבעיות. אולם איראן היא מדינת ענק, בעלת אוכלוסייה גדולה ומשאבים אנושיים, וכן משאבי טבע שמאפשרים לה להשקיע סכומים ניכרים במערכת הבריאות [2] לו רק הייתה רוצה בכך. עוד יותר חמור, נראה שבמקרה זה המדינה עצמה החריפה במו ידיה את המשבר.

בשבועות האחרונים הכריז שר הבריאות האיראני, מוחמד רזא זפרגנדי, על ביטול סובסידיות שהמדינה הפעילה על מחירי התרופות. במקום להשתמש בשערי המרה מסובסדים לצורך רכישת התרופות מחו"ל, היבואנים הונחו לעבור לשימוש בשער חליפין גבוה פי שבעה, גם אם נמוך מהשער הרגיל. במקביל, הסבסוד שניתן לייבוא ציוד רפואי בוטל לחלוטין. המחיר שנוצר לתרופות עקב ביטול הסובסידיות גבוה מאוד, ובכיר בתעשיית התרופות המקומית סיפר כי רבים מהלקוחות שנכנסים לבתי המרקחת יוצאים מהם "בהלם".

לדברי בכיר בתעשיית ייצור התרופות האיראנית ששוחח עם אתרי חדשות, המשבר הנוכחי שהביא לביטול הסובסידיות קשור לכמה גורמים, כולל הגירעון הלאומי הגדול, הלחץ הכלכלי שבו שרוי משרד הבריאות וכן פחות ניכר בייצור התרופות המקומי. לדבריו, עלות ייצור תרופות באיראן עלתה בחדות, וכל יבואני חומרי הגלם לייצור נושאים בפערים הגדולים [2] שלא יאפשרו להם לפעול לאורך זמן. מפעלים אחדים, כבר דווח, פועלים בהיקף של 30-40 אחוזים מהקיבולת.

משרד הבריאות טען ש"פקח" על המחירים, וימנע מהעלויות לעבור לכיס של הצרכן. אנשי המשרד הוסיפו גם כי הצעד הזה נחוץ כדי למנוע מחברות הייצור המקומיות להתמוטט בשל עליית מחירי הייצור. אלא שמנגד יש מי שטענו כי הצעד נעשה בלי תיאום עם חברות הביטוח, מה שגרר בהתחלה כאוס עד שסודר העניין.

"אשמת הסנקציות"

הסדרת עלויות שירותי הבריאות והביטוח היא אחד הנושאים העיקריים שסובבים רבות מהמחאות הכלכליות באיראן, בעיקר של פנסיונרים. הנשיא מסעוד פזשכיאן, מנתח לב במקצועו ושר הבריאות לשעבר, שם דגש על שיפור רמת החיים הכלכלית של התושבים בקמפיין הבחירות שלו. מאז שנבחר לתפקיד דיבר כמה פעמים על הצורך ברפורמה במערכת הבריאות, בין היתר בחלוקת משאבים נכונה יותר או שימוש במכונים אקדמיים לצורך טיפול ומחקר.

פזשכיאן, כמו גורמים אחרים, התמקד בסיבות נוספות שגורמות למשבר [2] וגם הטיפול בהן אחר. יונס ערב, למשל, ראש אגודת התלסמיה האיראנית, טוען כי "אנשים חפים מפשע מתים, ולא בגלל הפציעות שלהם, אלא בגלל שהעיצומים הבינלאומיים על איראן חנקו את אספקת התרופות". פזשכיאן השמיע דברים דומים, כשאמר שהעיצומים "גרמו סבל לא יתואר, מוות והרס לעם האיראני", וציין כי יש "עיצומים תרופתיים" על טהרן.

ההנהגה האיראנית גם טוענת להגנתה שעיצומים נוספים שהטילו עליה ממשלות אירופה בסוף השנה שעברה [2] בעקבות החשד שמשטר האייתוללות סייע לרוסים במלחמתם באוקראינה, והעביר להם טילים בליסטים וכטב"מים [2] סיבכו עוד יותר את המצב. בכיר במנהל התרופות והמזון האיראני קבע כי העיצומים האירופיים פגעו באופן פרטני בייבוא תרופות, ומנעו מחולים רבים לקבל את הצורך הבסיסי שלהם. לדבריו, העיצומים שהטילה אירופה על שלוש חברות תעופה למעשה ניתקו אותה מספקי תרופות רבים ב"השפעה גלית", שכן הם משבשים את התעבורה לאיראן וממנה, כולל של תרופות ואמצעים רפואיים.

העובדה שמדינות היבשת אומרות שהן הטילו עיצומים על ישויות מאוד פרטניות לא משנה, ובטהרן עדיין מאשימים אותן באחריות למצב כעת [2] כאילו הענישה נגד חברות תעופה בודדות פגעה בכל שוק התרופות. העובדה שכתבות פורסמו באיראן על מחסור ניכר בחלק מהתרופות עוד קודם לכן גם היא זוכה להתעלמות.

בה בעת, העיצומים לא מכוונים נגד ספקי תרופות או אספקה של ציוד רפואי. גם אם יש שמץ של אמת בכך שהעיצומים פוגעים ביכולת הכלכלית של האיראנים עצמם, ועקב כך גם באפשרותם לרכוש את התרופות [2] כמובן, תוך התעלמות מהסיבה לעיצומים [2] תליית האשם רק בגורמים חיצוניים היא לא יותר מחיפוש שעריר לעזאזל. כלפי פנים מספרת הרפובליקה האסלאמית לתושביה שכל צורכי התרופות שלה מתמלאים באמצעות ייצור עצמי, בעוד שארה"ב מתעקשת שהיא מעניקה פטורים מהעיצומים בכל הנוגע לאספקת מזון ותרופות לעם האיראני.

יתרה מכך, עלי מוטלק, ששימש מנהל מחלקה במשרד הבריאות האיראני, אמר לעיתון פייננשיאל טיימס כי האשם תלוי גם בניהול הממשלתי. "אנחנו לא יכולים להתחבא מאחורי הסנקציות כל הזמן", הוא הסביר, "אומנם הן פגעו בהעברות הבנקאיות, אבל אנחנו נדרשים לעבוד קשה יותר כדי לסייע לייבוא תרופות וטכנולוגיות". פזשכיאן, שבעצמו היה כאמור שר הבריאות, בוודאי מכיר את הנושא היטב, ומודע לכך שיש מחסור גדול בתרופות הזרות. סטטיסטיקות שפרסם המכס האיראני מראות כי ב-2024 חלה ירידה של 13.6 אחוזים בייבוא תרופות למדינה.

הפתרון הממשלתי הנוכחי, הייצור המקומי, גם לא בדיוק עומד בציפיות. הממשלה מתעקשת שהיא יכולה לייצר 99 אחוזים מהתרופות הדרושות לאוכלוסייה, וסגן שר הבריאות אמר בשנה שעברה כי "יש קשיים לרכוש את יתרת האחוז הנותר בשל העיצומים, אבל אנחנו מצליחים להבטיח אספקה קבועה". עם זאת, עדויות מהשטח אומרות אחרת: ערב, איש אגודת התלסמיה, סיפר כי התרופות למחלה מתוצרת חוץ אזלו. לדבריו, החולים שמטופלים בתחליף המקומי סובלים מ"מוות איטי ומייסר" בגלל תופעות לוואי [2] שהמשטר האיראני מכחיש את קיומן מכול וכול.

איראן גם סובלת מתופעה של תפוצה לא מעטה של תרופות מזויפות, שמגיעה לפי דיווחים אפילו לאחוז בודד מכלל התרופות בשוק. חלק מהתרופות הללו מוברחות למדינה מדובאי, טורקיה ופקיסטן, ורוב מוחלט של מוצרי הרפואה שמגיעים לאיראן בדרך זו מתבררים כמזויפים.

מכל מקום, מדיווחי התקשורת עולה כי המחסור בתרופות בשבועות האחרונים העמיק, ואף כולל הרבה מאוד תרופות מייצור מקומי. דו"ח של מרכז המחקר בבית הנבחרים האיראני מדצמבר חשף כי מגזר התרופות חווה את המשבר השני בחומרתו מבין כל ענפי הייצור במדינה, אחרי ענף הנייר והעץ. לפי הדו"ח, הייצור בענף פחת ב-2.6 אחוזים בסתיו, וב-18.5 אחוזים בקיץ. בסך הכול, לפי נתוני הנשיאות האיראנית, ייצור התרופות האיראני צנח בכ-30 אחוזים.

המחסור מורגש בעיקר במחוזות מסוימים, כגון סיסתאן ובלוצ'סתאן העני או אספהאן. התרופות שחסרות מיועדות לטיפול במחלות נפוצות כגון סוכרת, סרטן ועוד, והן משפיעות על חיייהם של מאות אלפי חולים. המצב כה חמור עד שרוקח מטהרן בשם חוסיין בהמנש אמר לכלי התקשורת "איראן ווייר" ש"העצה היחידה שאני יכול לתת לאזרחים היא להימנע מלחלות, פשוט כי אין תרופות בנמצא". לשם כך, המליץ הרוקח, כדאי לאוכלוסייה לנקוט אמצעי זהירות הזכורים לרע מימי מגפת הקורונה, כמו שימוש במסכות או הימנעות משיטוט במקומות הומי אדם.

זינוף בשווי אלפי דולרים

אתר החדשות "איראן אינטרנשיונאל", המזוהה עם האופוזיציה במדינה, פרסם בתחילת השבוע כתבה נרחבת על התופעה ועל האופן שבו המחירים של תרופות מסוגים שונים זינקו באחרונה.

האתר ביצע תחקיר והגיע למסקנה כי למעלה ממאה תרופות חיוניות נעדרות לגמרי או כמעט לחלוטין משוק הבריאות האיראני, וכי המחירים של תרופות מכל הסוגים עלו בצורה חדה בקיץ [?] ברשתות הפארם הרשמיות שבשליטת הממשל, בשוק השחור וגם התרופות המזויפות. לעיתים, אפילו מחירים של תרופות מזויפות מגיע למאות דולרים, ובדיעבד הקונה נותר ביד עם תרמית.

מחירי תרופות לסרטן, העיד למשל רוקח מטהרן, נעות בין 180 דולר לקופסה לכמעט 5,000 דולר. הוא סיפר ש-56 גלולות של תרופה לסרטן השד הגיעו למחיר של 900 מיליון ריאל [?] 1,100 דולרים. לצורך מימון התרופות, נטען, יש תושבים שהחלו למכור את רכושם. מקרה אחר זעזע את הרוקח מאוד: הגיע אליו לקוח עם אנטיביוטיקה שרכש בשוק השחור במחיר שווה ערך ל-3,600 דולרים. "מיד יכולתי לראות שזה זינוף", הוא נזכר, "תארו לעצמכם שאתם משלמים מחיר כזה ומקבלים זינוף".

זה המצב באיראן אחרי ארבע שנות ממשל דמוקרטי בארה"ב, שבניגוד לקודמו הפגין יותר תשומת לב ורצון למנוע משבר הומניטרי במדינה. לפיכך נהג הנשיא ג'ו ביידן להעניק יותר פטורים מעיצומים שונים על איראן, וגם סירב לאכוף עיצומים קיימים שיכולים היו להפעיל לחץ על טהרן.

הנשיא הנכנס דונלד טראמפ חתם על צו המורה על הגברת הלחץ על איראן לרמה מרבית, בניסיון למנוע ממנה הפקת כל רווח ממכירת נפט. אם קודם לכן היו אזרחים שהביעו מרמור [?] גם אם בשקט [?] מהאופן שבו השקיעה הרפובליקה האסלאמית את מרב כספה בשלוחות השונות שלה במזרח התיכון במסגרת המלחמה עם ישראל, כעת המצב עלול להחריף עוד יותר. משבר

הבריאות הוא רק אחד התחומים שהם נאלצים להתמודד איתו, אבל בשביל אנשים שנאנקים ממחלה ורק רוצים להבריא ☹️ קיומה של תרופה במחיר הגיוני עשוי להיות ההבדל בין חיים ומוות.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 05.02.2025.

****הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.****